

**אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
הפקולטה למדעי הרוח והחברה**

2018-2019

שם הסמינר: ידע, עצמי ותרבות: שיח טיפולי ומערכת החינוך
ד"ר גליה פלוטקין עמרמי
סמסטר א'-ב'
מס' קורס: 12910166, 12910176

תואר: BA
דוא"ל: plotking@bgu.ac.il

מטרות הסמינר:

השיח הטיפולי מהווה מסגרת פרשנית חשובה בבניית סיפור חייו של האדם המודרני ואחד האמצעים היעילים להבנת המגמות התרבותיות בחברה המודרנית. ההנחות אודות העצמי והרגשות שמקורן בתיאוריות פסיכולוגיות מעצבות את התפיסות שלנו אודות חינוך ילדים, משפחה, זוגיות, משפחה, תפקידים מגדריים וכד', ומהוות חלק מהזירה הפרטית והציבורית. לצד הערכים של שחרור ומימוש עצמי, השיח הטיפולי מזוהה לעיתים עם מנגנוני פיקוח חברתי: פרקטיקות פסיכולוגיות מגדירות קבוצות אנשים על פי קריטריונים הנחשבים לאובייקטיביים ומשמשות בסיס להקצאת משאבים, גיבוש תוכניות התערבות וקביעת מסלולי לימוד. הסמינר יאפשר לבחון כיצד השיח הטיפולי הפך לסמכות תרבותית בחברה המודרנית וכיצד הוא פועל כאמצעי לעיצוב זהויות, יצירת קטגוריות חדשות ומיסוד הבחנות חברתיות בתחומים שונים של החברה בת זמננו ובתחום החינוך בפרט. דרישות הקדם: מבוא לסוציולוגיה, שיטות מחקר איכותניות.

הנושאים שידונו במסגרת הקורס:

- מה זה סוציולוגיה של פסיכולוגיה
- הופעתו של ה"אדם הפסיכולוגי"
- הזיקה בין תפיסת העצמי הפסיכולוגי לבין ההקשר התרבותי של התפתחות התיאוריות המקצועיות
- השיח הטיפולי כשיח מכונן זהות
- ידע פסיכולוגי, זהות ונרטיבים תרבותיים
- שיח טיפולי כשיח מוסרי: על שאלת האחריות המוסרית בתיאוריות פסיכולוגיות
- שיח טיפולי כשיח מקצועי: על מקורות הסמכות המקצועית של אנשי מקצוע בזירה החינוכית
- החינוך הטיפולי: כניסתה של פסיכולוגיה למערכת החינוך
- שיח טיפולי ועיצוב הורות
- כיצד נוצרים מושאים חדשים של הפרקטיקה הטיפולית: על הופעתם של הפרעות נפשיות חדשות.
- "מגפת האוטיזם": מציאות או הבניה חברתית?
- לקויי למידה: ייצוגים ופרספקטיבות
- מיהו האדם הנורמטיבי? שיח טיפולי כמנגנון של יצירת הבחנות ונירמול
- בין מקצועי לפופולארי: שיח טיפולי וטלוויזיה
- שיח טיפולי בהקשרים צבאיים
- שיח טיפולי בגרסה ה"חיובית": התפתחותה של פסיכולוגיה חיובית והחינוך לחוסן
- סיכום: פרובלמטיזציה של "ניצחון התרפויטי"

הדרישות והרכב הציון בסמינר

השתתפות וקריאה. נוכחות בשעורים, קריאה של החומרים המופיעים בסילבוס, מעורבות ולמידה אקטיבית הם תנאי חיוני להפקת תועלת מהסמינר. 10%

הצגת רפרט בכיתה. במהלך סמסטר א' הסטודנטים יידרשו להציג רפרט בכיתה. הרפרט יהיה מבוסס על סיכום פריטי הקריאה באחד מנושאי הקורס והצגתוהדגמתו באמצעות ניתוח מקרה ותופעה תרבותית. הרפרט יכלול ניסוח שאלות וסוגיות מרכזיות ומעניינות שהטקסטים מעלים, ויישום ראשוני של הסוגיות התיאורטיות על התופעות השונות שמבטאות את נוכחותוהשפעתו של השיח הטיפולי בחברה הישראלית בכלל ובתחום החינוך בפרט. הסטודנטים האמורים להציג את הרפרט בכיתה יתבקשו בשבוע הקודם להצגתם לשלוח סיכום אנליטי של פריטי הקריאה שלהם. ניתן להציג בזוגות. משקל בציון הסופי: 10%

הגשת הצעה לעבודה סופית בתום סמסטר א' והצגת פרויקט המחקר במהלך סמסטר ב'. הגשת ההצעה מהווה תנאי מעבר לסמסטר ב'. סמסטר ב' ישמש לדיון הקבוצתי בעבודת המחקר של כל תלמידה. 20%

עבודה סופית. העבודה הסופית תתבסס על ניתוח מקרה ספציפי לפי השאלות, הסוגיות או המסגרות התיאורטיות מתוך הספרות המקצועית. לניתוח מקרה ניתן יהיה להשתמש בראיונות עומק עם מטפלים או מטופלים, סרטים, אתרי אינטרנט, בלוגים, תקנונים וטקסטים מקצועיים של אנשי טיפול, תוכניות התערבות בבתי ספר, פרקטיקות אבחוניות ועוד. בבחירת המקרה לניתוח יש לחשוב על הרלוונטיות שלו לפריטי הקריאה ולפוטנציאל הגלום בו לעורר מחשבה ומעורבות. משקל בציון הסופי: 60%

הנחיות להכנת הרפרט, הצעת העבודה והעבודה הסופית יועברו במהלך הסמינר.

ציון עובר בקורס- ציון סופי 70

רשימה ביבליוגרפית לפי נושאי הקורס

שיח טיפולי בפרספקטיבה סוציולוגית: הצגת מסגרת אנליטית לדיון

Schong, N. (1997). On inventing the Psychological. In N. Schong and J. Pfister (Eds.) *Inventing the Psychological* (pp.3-16). New Haven: Yale University Press.

הופעתו של האדם הפסיכולוגי ותמורות מודרניות

Furedi, F., 2004, "How did we get there?" in *Therapy Culture: cultivating vulnerability in an uncertain age*, pp.84-98.

*Pfister, J. (1997). On Conceptualizing the Cultural History of Emotional and Psychological Life in America". In N. Schong and J. Pfister (Eds.) *Inventing the Psychological* (pp.17-59). New Haven: Yale University Press.

הזיקה בין העצמי הפסיכולוגי לבין ההקשר התרבותי של התפתחות התיאוריות המקצועיות

Demos, J. (1997) "Oedipus and America: Historical Perspectives on the Reception of Psychoanalysis in the United State". In N. Schong and J. Pfister (Eds.) *Inventing the Psychological*. (pp.63-79). New Haven: Yale University Press.

Cushman, P. (1995). *Constructing the self, constructing America: a cultural history of psychotherapy* (pp. 210-278). Addison-Wesley Pub.

שפירא, מ. (2015) פסיכואנליזה מעבר לשפה: ילדות, מגדר ודמוקרטיה בבריטניה במלחמת העולם השנייה ואחריה, *זמנים*, 130, עמ' 58-74.

השיח הטיפולי כשיח מכונן זהות: מאפייני העצמי הפסיכולוגי

Illouz, E. (1997). Who Will Care for the Caretaker's Daughter? Toward Sociology of Happiness in the Era of Reflexive Modernity. *Theory, Culture & Society*, 14(4), 31-66.

Furedi, F. (2004) The diminished self. *Therapy Culture: cultivating vulnerability in an uncertain age*.(pp. 106-142)

פלוטקין-עמרמי, ג', 2012. "פסיכולוגיה קולטת עליה: האתוס הטיפולי והאתוס הציוני בפרקטיקת הקליטה של נוער "רוסי", מתוך: *רוסים בישראל: הפרגמטיקה של התרבות בהגירה*, בעריכת י. לרנר. ור. פלדח, עמ' 293-317. מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.

ידע פסיכולוגי, זהות ונרטיבים תרבותיים

Kidron, C. (2004). Surviving a Distant Past: A Case Study of the Cultural Construction of Trauma Descendant Identity. *Ethos* 31(4), 513-544.

Kirmayer, L (1996) Landscapes of Memory: Trauma, Narrative, and Dissociation. *Tense past: cultural essays in trauma and memory*. Antze & Lambek (Eds), Routledge, New York

גולדין, ס. (2002) אנורקסיה בישראל או אנורקסיה ישראלית: כמה הערות על תסמונת "תלוית תרבות" בהקשר גלוקלי. *סוציולוגיה ישראלית*, ד(1): 105-141

שיח טיפולי כשיח מוסרי: כיצד מבינים אחריות מוסרית בשיח הטיפולי.

Furedi, F. (2004) The Culture of Emotianalism. *Therapy Culture: cultivating vulnerability in an uncertain age*. (pp. 24-37). London: Routledge.

Lamb, S. (1996). *The trouble with blame. Victims, Perpetrators, & Responsibility*, (pp. 56-8 7). London: Harvard University Press.

פלוטקין עמרמי, ג., 2013. בין פוליטיקה לתרפיה, בין ביקורת לחמלה: סיג ושיח של אנשי בריאות הנפש על ההתנתקות מעזה וצפון שומרון. *סוציולוגיה ישראלית*, טו (1): 98-121.

*Fassin, Didier and Richard, Rechtman (2009) *The empire of Trauma: An Injury into the Condition of Victimhood*. Preston University Press

שיח טיפולי כשיח מקצועי: כניסתה של הפסיכולוגיה לזירה החינוכית

Abbot, A. (1988). *The System of Professions: An Essay on the Division of Expert Labor*, (pp.33-58). Chicago: University of Chicago Press.

Lagemann, E.C. (1997) Contested Terrain: A History of Education Research in the United States, 1890-1990. *Educational Researcher*, 26 (9): 5-17.

Ward, S.C (2002). For the Children: The Alliance of Psychology and Education. In *Modernizing the Mind*. (pp. 59-85), London: Praeger.

”החינוך הטיפולי” : האם זה טוב?

Ecclestone, K. and D. Hayes. (2008). *The Dangerous Rise of Therapeutic Education*. Routledge.

שיח טיפולי ועיצוב הורות

Ward, S.C (2002). Molding Morals and Minds: Psychology and the Modernization of Parenting. In *Modernizing the Mind*. (pp. 85-109), London: Praeger.

Oryan, S. (2014). Democratic Parenting: Parental interpretation of parent education messages in USA and Israel. *International Journal about Parents in Education* 14(1): 34-47

הרשקו-אורין, 2006. ”הורות דמוקרטית – חינוך להורות בישראל ובארצות הברית בתקופת מודרניות מאוחרת”. חיבור לשם קבלת תואר דוקטור בפילוסופיה. אוניברסיטה עברית.

כיצד נוצרים מושאים חדשים של הפרקטיקה הטיפולית: על הופעתם של הפרעות נפשיות חדשות.

פוקו, מ. 2005 (1969). היווצרות המושאים. בתוך *ארכיאולוגיה של הידע*, (עמ' 41-51). הוצאת רסלינג.

Conrad, P. & Schneider, W. (Eds.) (1985). Medical Model of Madness: The Emergence of Mental Illness. In *Deviance and Medicalization: From Badness to Sickness*. (Pp. 38-72). Philadelphia: Temple University press.

Hacking, J. (1995) Is It real? In *Rewriting the Soul: Multiple Personality and the Science of Memory*, (pp.8-21). Princeton University Press.

”מגפת האוטיזם” : מציאות או הבניה חברתית?

Eyal, G., Hart, B., Onculer, E., Oren, N, and N. Rossi, (Eds), (2010). Introduction: The Autism Matrix. In *The Autism Matrix: The Social Origins of the Autism Epidemic*. (pp. 1-41), Cambridge: Polity Press.

לקויי למידה: ייצוגים ופרספקטיבות

קצירגין, עי'. (2014). "מישויות קליניות לתופעה חברתית: הזמנה לניתוח השיח של לקויות למידה בישראל. *סוציולוגיה ישראלית* (2):

מיהו האדם הנורמטיבי? שיח טיפולי וקטגוריות חברתיות

Gains, A.D. (1992). From DSM-I to III-R; Voices of Self, Mastery and Other: A Cultural Constructivist Reading of U.S. Psychiatry Classification, *Social Science and medicine*, 35 (1), 3-24.

Mizrachi, N. (2004). From Badness to Sickness: The Role of Ethnopsychology in Shaping Ethnic Hierarchies in Israel, *Social Identities*, 10:2, 219-243.

בין מקצועי לפופולארי: שיח טיפולי בטלוויזיה

לרנר, י, זבנוביץ, ק. (2016). שיח תרפויטי בתרגום לרוסית: ניתוח תכנית ריאליטי אחת בטלוויזיה פוסט-סובייטית, בתוך ז'. ברונר וג'. פלוטקין עמרמי (עורכים) *מעבר לקליניקה: השיח הפסיכולוגי בתרבות העכשווית*. תל אביב: רסלינג

להד, כ. ווא. שושנה. 2012. רווקות בטיפול: נראות, רפלקסיביות ומבט הצופה. *סוציולוגיה ישראלית*. יד(1): 111-134.

שיח טיפולי בגרסה ה"חיובית": התפתחותה של פסיכולוגיה חיובית והחינוך לחוסן

שחק, מ. (2016). מהנדסי האושר: כיצד נרתמת הפסיכולוגיה למרדף אחר האושר. בתוך ז'. ברונר וג'. פלוטקין עמרמי (עורכים), *תרפיה בתרבות: ידע, טיפול, פוליטיקה*. תל אביב: רסלינג

שיח טיפולי ונרמול המלחמה

לומסקי-פדר, ע. ובן-ארי אייל, (2008). השיח הטיפולי ונירמול המלחמה בישראלי. בתוך גבי שפר, עמי אורן ואורן ברק (עורכים). צבא שיש לו מדינה? מבט מחודש על יחסי התחום הביטחוני והאזרחי בישראל. הוצאת כרמל.

לסיכום: פרובלמטיזציה של "ניצחון התרפויטי"

Wright, K. (2008) Theorizing therapeutic culture: Past influences, future directions *Journal of Sociology*, 44: 321-336